

Kovács Melinda

BEREG, SZABOLCS ÉS SZATMÁR VÁRMEGYEI FORRÁSOK AZ EGRI KÁPTALAN LEVÉLTÁRÁBAN

A megyei levéltárak a saját megyéjükre vonatkozó iratanyag gondozói, illetékességük és gyűjtőkörük elsődlegesen a közigazgatási határok szerint szabott. Vannak azonban olyan irategyüttesek, melyek nem szoríthatók be, illetve nem választhatók szét a megyehatárok szerint, így azok akár több megyére vonatkozóan tartalmaznak információkat. Ilyen iratanyag a Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltára őrizetében lévő egri érsekség gazdasági levéltára, valamint az egri káptalan hiteleshelyi és magánlevéltára is, amelyekben Bereg, Szabolcs és Szatmár vármegyére vonatkozó források is fellelhetők.

Összefoglalónkban röviden áttekintjük az egyházmegye területi változásait, ahol részletesen kitérünk a beregi, szabolcsi birtokokat érintő okleveles említésekre. A továbbiakban a Bereg és Szabolcs vármegyékben lévő káptalani birtokokra vonatkozó forrásokat vesszük számba.

Az egri káptalan mint oklevelek kiállítására jogosult hiteleshely az egyházmegye központjában, az egri várban már III. Béla király idejében működött egyházmegyei területi illetékességgel. A tatárjárás során az addig keletkezett oklevelek elpusztultak.¹ A 14–16. századra is hasonló megállapítást tehetünk, a káptalan hiteleshelyi működési területe Magyarország északkeleti részét foglalta magába. A káptalan Eger 1596. évi elését követően hol Kassán, hol Jászón működött, csak 1725-ben tért vissza Egerbe. A káptalan hiteleshelyi tevékenységét 1873-ig, a közjegyzői intézmény felállításáig folytatta, levéltárát mindig külön kezelte. A hiteleshely jegyzőkönyvei 1599-től 1879-ig hiánytalanul megvannak, az iratanyag 1725 óta nem károsodott. A fondban való kutatást a jegyzőkönyvi bejegyzések rövid tartalmi kivonatát tartalmazó elenchesok és mutatókönyvek segítik.

A káptalan mint a kanonokok testülete a püspök/érsek segítője, tanácsadó szerve önálló jogi intézményként saját magánlevéltárát is fenntartott, itt őrizte a tanácskozásainak jegyzőkönyveit, rendeleteit, statutumait, nyilvántartotta javadalmaikat, birtokait. A gazdasági iratokat a második világháború idején komoly károsodás érte.

Az egri egyházmegyét Szent István király alapította 1004 és 1009 között, de területi kiterjedését ebből az időből nem ismerjük. V. István király 1271. évi oklevelében veszi először számba a püspökség birtokait, kiváltságait, tizedszedési jogait. Eszerint az egri

¹ E. Kovács Péter: Az egri káptalan hiteleshelyi és oklevélkiadáói tevékenysége az Árpád-korban. In: Archivum, 12. Szerk. Kovács Béla. Eger, 1990. 5–44. 26.

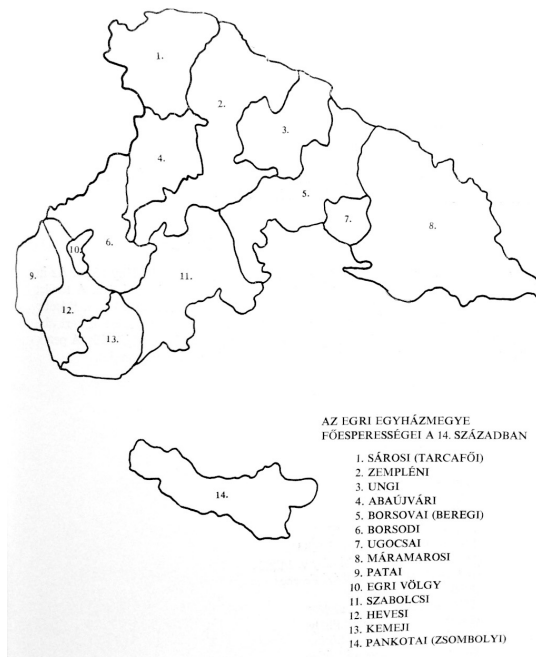
egyházmegye joghatósága ekkor már tíz vármegyére terjedt ki: Borsod, Abaújvár, Zemplén, Ung, Szabolcs, Zaránd, Kisszolnok (=Külső-Szolnok), Hevesújvár, Bereg és Ugocsa.²

Ezek közül Ugocsa korábban az erdélyi egyházmegyéhez tartozott, amit igazol az, hogy a főespereseit az erdélyi dignitások³ között találjuk, illetve a pápai tizedjegyzékek is az erdélyi püspökség plébániái között sorolják fel.⁴ A 14. századra az egri egyházmegye területe még nagyobb lett, amikor András egri püspök – a III. Andrástól kapott engedély alapján – 1299-ben a tizedszedését a korábban az erdélyi püspökséghez tartozó Máramarosra is kiterjesztette. Később a királyi engedély megvonása után sem állt el az egri püspök a tizedszedéstől, a Szentszékét is megjárta az ügy, a döntés feltehetően az egri püspöknek kedvezett, mert az egri káptalan tagjai között található 1329 és 1332 között a máramarosi főesperes, valamint a pápai tizedjegyzékek is tartalmazzák a máramarosi plébániákat.⁵

Ugyancsak nem szerepel IV. Béla és V. István oklevelében Sáros megye, de voltak területei, amelyek más megyékhez tartoztak, csak a 14. század első harmadában jelent meg az önálló elnevezés. Ez magyarázhatja, hogy vita alakult ki az esztergomi érsek és az egri püspök között a terület hovatartozását illetően.

A vita csak 1336-ban zárult le, azzal a döntéssel, hogy a sárosi részek az egri püspök joghatósága alá tartoznak.⁶

IV. Béla király 1261. évi oklevele (V. István 1271. évi átírása!) sorolja fel a korai birtokadományokat. Ezek közül most a beregi, szabolcsi, szatmári részekben található birtokokra fordítjuk figyelmünket.

1. sz. ábra

Az egri egyházmegye főesperességei⁷

² Diplomata aetatis Arpadiana in archivo comitatus Hevesiensis conservata. Árpád-kori oklevelek a Heves Megyei Levéltárban. Válogatta, fordította, bevezetésekkel, jegyzetekkel ellátta és a mutatót készítette Kondorné Látkóczki Erzsébet. Eger, 1997. (a továbbiakban Kondorné, 1997.) 37.

³ dignitas: méltóság

⁴ Kovács Béla: Az egri főegyházmegye története 1596-ig. Eger, 1987. 57–58.

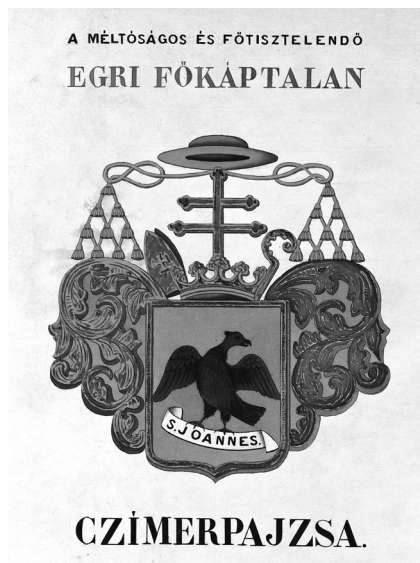
⁵ Uo. 61.

⁶ Uo. 58–59.

⁷ Uo. 37.

Bereg vármegyében Perek⁸ falut III. András király adományozta az egri egyháznak. Az 1299. április 26-án kelt oklevelét, amelyben a jászói konvent a király parancsára Perek és Cheuzd határát megjárta, 1435. július 15-én írta át a váradi káptalan.

Szent István adományozta a Szabolcs megyei birtokokat Csózdöt (Cheuzd)⁹ a halászhelyekkel és halastavakkal, a Danath nevű erdővel a Tisza mellett, Kékest¹⁰ a halászó helyeivel, Oszlárt,¹¹ Tímárt,¹² Bagszeget¹³ a halászhelyeivel, Fejérszentmargitát¹⁴ a halászhelyeivel, Papegyházat¹⁵ a halászhelyeivel.¹⁶ Oszlárt/Eszlárt és Tímárt már 1276-ban elcseréli András püspök egy Egerhez közelebbi birtokra.¹⁷

2. sz. ábra
Az egri káptalan címere¹⁸

A káptalan, azaz a kanonokok testülete, mint önálló jogi személy üléseket tarthatott, rendeleteket alkothatott, vagyont szerezhetett. A káptalan kezdetben nem részesült birtokadományban, csak az egyházi tized negyedét, a quartát kapták meg a püspöktől a megélhetésükre. Így érthető a törekvésük, hogy próbálták ők is birtokokhoz, illetve kápolna- és oltárjövendelmekhez jutni. Ez persze sok vitás esetet eredményezett. Ezt a helyzetet csak súlyosbította, hogy időközben nőtt a kanonokok száma. A püspöki birtokok nagyjából a 13. század közepére, a káptalani birtokok a 15. század végére alakultak ki. Káptalani birtok lett 1299-től Bereg

⁸ Györffy György: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I. k. Budapest, 1966. 547.

⁹ A mai Polgár határában. Bencsik János: A paraszti közösség gazdasági tevékenysége. Fejezet Polgár történetéből. Hajdúsági Közlemények, 1974. 10. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MEGY_HAJB_HajdusagiKozl_03/?pg=0&layout=s Letöltés: 2020. 05. 15.

¹⁰ A mai Polgár határában elpusztult falu Csószhalomtól északra. Uo. 16.

¹¹ Ma Tiszaeszlár, település Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

¹² Ma Tímár, település Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében.

¹³ Helye ismeretlen. Németh Péter: A középkori Szabolcs megye települései. Nyíregyháza, 1997. 28. (a továbbiakban Németh, 1997.); Béres Júlia: Elpusztult települések és névbokraik az egykori Polgár területén. Régió kutatás Szemle, 2016. 1. sz. 126. (a továbbiakban Béres, 2016.) http://mnykn.unideb.hu/publikaciok/beresj_polgar.pdf Letöltés: 2020. 05. 20.

¹⁴ Előbb Polgár település, majd az 1947-ben alakult község Újszentmargita település része lett, annak középkori magját jelenti. Béres, 2016. 116.

¹⁵ A mai Hortobágy település határában, a Pap-ere partján állott.

¹⁶ Kondorné, 1997. 28–29.

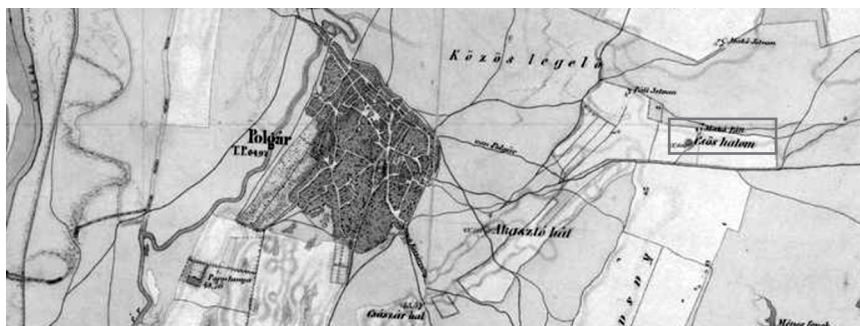
¹⁷ Németh, 1997. 73., 193.

¹⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Heves Megyei Levéltára (a továbbiakban MNL HML), XV. 1. b. Egri Főkáptalan Magánlevéltára térképei (a továbbiakban XV. 1. b.), 93.

vármegyében Perek¹⁹ (3. ábra), Szabolcs vármegyében Csőzd²⁰ (4. ábra). Egyeki birtokrészeket 1492-ben adományozott Dóczy Orbán püspök az egi káptalannak.²¹ Polgárt és Szentmargitát Bakócz Tamás püspök 1493-ban vásárolta meg, majd 1501-ben esztergomi érsekként adományozta az egi káptalannak.²² Kékesegyház (5. ábra) és Szentmiklós²³ (6. ábra) település II. Lajos király adománya volt 1521-ben.²⁴

3. sz. ábra
Perek[?]

4. sz. ábra
Csőzd[?]

¹⁹ MNL HML, XV. 5. Mohács előtti oklevelek gyűjteménye (a továbbiakban ME), 336. A középkori birtokokat a II. katonai felmérés térképein jelölöm.

²⁰ Uo. 336.

²¹ Uo. 358.

²² Uo. 200.

²³ Egyházashely volt a középkorban, a pontos lokalizálása szinte lehetetlen, de legvalószínűbb a Csege és Szentmargita közötti elhelyezkedés. Mára még határnévként sem ismert. Bérés, 2016. 121.

²⁴ MNL HML, ME 342.

5. sz. ábra
Kékesegyház

6. sz. ábra
Szentmiklós

A káptalan magánlevéltára fondjában a következő állagok kerültek kialakításra:²⁵

a) állag: Tanácskozmányi jegyzőkönyvek és iratok, 1754–1945 (1947)²⁶

A havonta vagy gyakrabban tartott ülésen, melyen a nagyprépost, a káptalan tagjai közül rangban az első elnökölt, intézték a káptalan belső ügyeit, a birtokok igazgatását, a jövedelmeket, az alkalmazottak személyi ügyeit, az alapítványokat. Az itt hozott határozatokat megküldték az érintett hivataloknak (dékáni hivatal, jószágigazgatóság, számvevőség, alapítványi hivatal, erdőigazgatóság), ezek munkája felett gyakorolta az ellenőrzést is. Az év elején tartott első ülésen választották meg a különböző tisztsége-

²⁵ Lásd Soós Imre: Az egri káptalan magánlevéltára. Levéltári Szemle, 1966. 2. sz. 460–474. Az egyes állagokról az alapinformációkat ez alapján közlöm.

²⁶ MNL HML, XII. 2. a. Az egri káptalan tanácskozmányi jegyzőkönyvei és iratai, 1745–1945.

ket, a jegyzőt, a helyettes jegyzőt, a dékánt, a gazdasági bizottmány tagjait, az alapítványi gondnokot, a számvizsgálókat, a káptalan hiteles pecsétjének és levéltárának őret, a szertartót, a beteggondnokokat, a divisorokat, a káptalani történetírót, a felszerelési és építkezési felügyelőt. Minden tanácskozmánynak iratai és jegyzőkönyvei vannak. A káptalanhoz érkezett beadványok, kérelmek, és az azokra hozott határozatok az ülésen való tárgyalás sorrendjének megfelelően folyószámot kaptak. A 18–19. században minden ülésen újra indult a jegyzőkönyvi ügyek száma. Az 1754 és 1799 közötti iratokhoz nincs segédlet, darabonkénti átnézéssel kutathatók. 1800-tól külön kötetekbe is bemásolták a jegyzőkönyvi szövegeket, a jegyzőkönyvek végén névmutató található (személy-, hely-, tárgy-). 1852 és 1860 között a beadványokat külön iktatták, s ez a szám nem azonos a jegyzőkönyvi bejegyzés számával. 1865-től a jegyzőkönyvi bejegyzések év elején 1-gyel kezdődnek és folyamatosak év végéig, a kötetek végén található mutatók a jegyzőkönyv és iratok azonos iktatószámát jelölik. 1881-től a jegyzőkönyveket nem másolták be kötetekbe, csak az iratok között helyezték el, ellenben minden évhez mutatókönyvet készítettek.

b) állag: Nagypréposti iratok I., 1245–1816²⁷

A nagyprépost volt a káptalani méltóságok között az első. A 18. század második feléig, a jószágigazgatóság felállításáig a nagyprépost intézte a gazdasági ügyeket (dézsmajegyzékek, dézsmaperek, határjárások, jobbágytelepítések, jobbágyszolgáltatások, bérleti szerződések, urbáriumok stb.) és őrizte az iratokat. 1804-ben a káptalan főkáptalani rangra emelkedett, ekkor az addigi iratokat újra lajstromozták, tárgyi és birtok csoportokat alakítottak ki, melyet a numerus jelöl, azon belül kisebb egység a divisio, a csomók a fasciculus, az egyes irat a frustrum. Ezekből a tárgyi és birtokcsoportokból csak a téma szempontjából relevánsnak ítélteteket soroljuk fel.

Numerus 1. Divisio 1. Fasciculus 1–3.: A káptalan általános jogairól, 1271–1790

Numerus 1. Divisio 1. Fasciculus 4.: A káptalan feledésbe ment jogairól, 1361–1767

Numerus 1. Divisio 2. Fasciculus 1. és Appendix: A káptalani méltóságokról, 1467–1777

Numerus 1. Divisio 3. Fasciculus 1–2.: A káptalan kötelezettségeiről, 1271–1790

Numerus 1. Divisio 4. Fasciculus 1.: Oltárjogokról, 1331–1471

Numerus 1. Divisio 4. Fasciculus 1.: Búcsúkról, 1394–1744

Numerus 1. Divisio 5. Fasciculus 1.: A végrendelkezési jogról, 1484–1720

Numerus 1. Divisio 6. Fasciculus 1–18.: Örökemlékezetű vegyes iratok, 1329–1804

Numerus 2. Divisio 1. Fasciculus 1–3.: Egyházmegyei, egyházak és plébániák iratai, 1346–1716

Numerus 2. Divisio 2. Fasciculus 1.: Egyházmegyei, egyházak és plébániák iratai, 1366–1471

²⁷ Uo. XII. 2. b. Nagypréposti iratok, I. 1245–1816.

- Numerus 2. Divisio 3. Fasciculus 1.: Szemináriumokkal, kegyes alapítványokkal kapcsolatos intézkedések, 1366–1471
- Numerus 2. Divisio 4. Fasciculus 1–43.: Kanonokok végrendeletei, 1667–1807
- Numerus 2. Divisio 5. Fasciculus 1.: Egyházlátogatások, 1780
- Numerus 8. Divisio 6. Fasciculus 1.: Csózd és Perek, 1435–1720
- Numerus 9. Divisio 2. Fasciculus 1–3.: Egyek, 1367–1808
- Numerus 13. Divisio 2. Fasciculus 1–3.: Szentmargita, 1491–1811
- Numerus 13. Divisio 3. Fasciculus 1.: Szentmiklós in Szabolcs, 1368–1377
- Numerus 16. Divisio 2. Fasciculus 1–5.: Polgár, 1302–1803
- Numerus 19. Divisio 6. Fasciculus 1–3.: Káptalani birtokok és tartozékaik, 1375–1777
- Numerus 20. Fasciculus 1–3.: Általában a dézsmákról, 1327–1763
- Numerus 26. Divisio 1–10.: Szabolcsi dézsmákról, 17–18. század
- Numerus 27. Fasciculus 1.: Dézsmanegyedekről, 1374–1770
- Numerus 28. Fasciculus 1–3.: Malmokról, 1291–1804
- Numerus 29. Fasciculus 1–7.: Házakról, 1502–1760
- Numerus 30. Fasciculus 1–2.: Szőlőkről, 16–18. század

Az állagban történő kutatást egy elenchus segíti, amely a numerus–divisio–fasciculus–frustrum alapján adja meg az egyes iratok évét, tárgyát, a megtalálható iratok frustrum-száma alá van húzva. 1963-ban a Levéltárak Országos Központjának rendelete alapján az állami levéltár kiemelte ebből az állagból a Mohács előtti okleveleket, és egy gyűjteményes fondban, a XV. 5. számúban helyezte el. A kiemelt oklevelek a régi káptalani magánlevéltári jelzet megőrzésével új Mohács előtti számot kaptak, ezek rákerültek kék ceruzával az oklevelekre, és minden oklevelet borítékban helyeztek el. Ezt az új számot ugyancsak kék ceruzával utólag beírták az elenchusba is. A kutatást még egy 1860 körül készült mutatókönyv (név-, hely-, tárgy-) is segíti, itt az összes tárgy csoportban előforduló iratokat egy helyen lehet elérni.

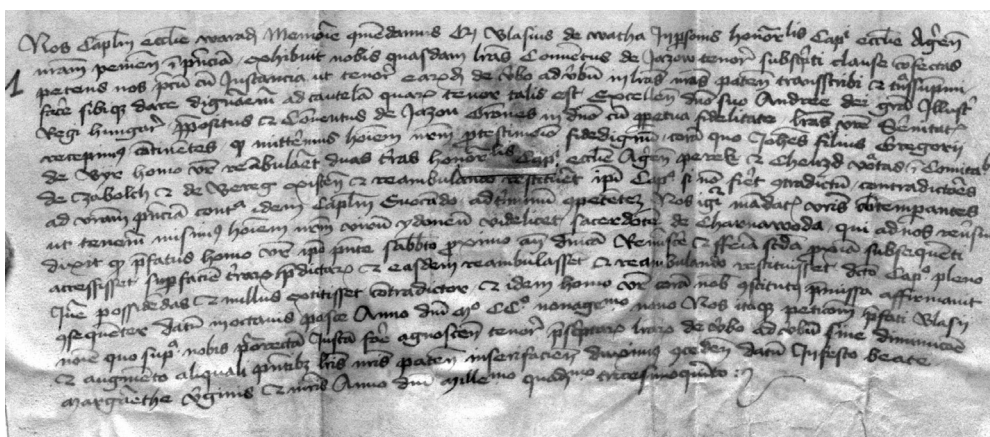
A beregi és szabolcsi birtokokra az alábbi Mohács előtti oklevelek jelentik a középkori források egy részét:²⁸

²⁸ A levéltári jelzet mellett a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában (a továbbiakban MNL OL) található Diplomatikai Fényképgyűjteményben (a továbbiakban DF) található jelzetét is feltüntetjük.

1. sz. táblázat
Mohács előtti oklevelek a Magyar Nemzeti Levéltár
Heves Megyei Levéltárában és Országos Levéltárában

<i>Település</i>	<i>Év</i>	<i>MNL HML jelzete</i>	<i>MNL OL jelzete</i>	
Csőzd	1271	ME 831	DF 210957	
	1435	ME 336	DF 210249	
	1461	ME 337	DF 210250	
	1463	ME 569	DF 210489	
	1464	ME 338	DF 210251	
	1464	ME 339	DF 210252	
	1481	ME 3403	DF 210253	
	1483	ME 581	DF 210501	
	1483	ME 341	DF 210254	
	1521	ME 342	DF 210255	
	1521	ME 343	DF 210256	
	Egyek	1367	ME 346	DF 210259
		1367	ME 347	DF 210260
		1404	ME 348	DF 210259
1405		ME 349	DF 210260	
1447		ME 350	DF 210261	
1447		ME 351	DF 210259	
1486		ME 352	DF 210265	
1486		ME 353	DF 210266	
1487		ME 354	DF 210267	
1489		ME 355	DF 210268	
1489		ME 356	DF 210269	
1489		ME 357	DF 210270	
1492		ME 358	DF 210271	
1492		ME 359	DF 210272	
1492		ME 360	DF 210273	
1492		ME 361	DF 210274	
1492		ME 362	DF 210275	
1495	ME 363	DF 210276		
1499	ME 364	DF 210277		
1501	ME 365	DF 210278		
1501	ME 366	DF 210279		
1502	ME 367	DF 210280		
1507	ME 368	DF 210269		
1507	ME 369	DF 210269		
1507	ME 370	DF 210269		
1509	ME 371	DF 210269		
1511	ME 372	DF 210269		

<i>Település</i>	<i>Év</i>	<i>MNL HML jelzete</i>	<i>MNL OL jelzete</i>
Kékesegyháza	1521	ME 342	DF 210255
	1522	ME 343	DF 210256
Perek	1271	ME 831	DF 210957
	1299	ME 336	DF 210249
Polgár	1343	ME 283/1ME 283/2	DF 210194
	1352	ME 490	DF 210409
	1490	ME 481ME 482	DF 210398DF 210399
	1492	ME 483	DF 210400
	1492	ME 592	DF 210512
	1493	ME 593	DF 210513
	1493	ME 485ME 486/1ME 486/2	DF 210402DF 210403DF 210404
	1493	ME 487/1	DF 210405
	1493	ME 487/2	DF 210406
	1495	ME 199	DF 210105
	1500	ME 594	DF 210514
	1501	ME 200	DF 210106
	1502	ME 201	DF 210107
1502	ME 202	DF 210108	
1514	ME 595	DF 210515	
1521	ME 519ME 520	DF 210440DF 210441	
Szentmargita	1490	ME 481ME 482	DF 210398DF 210399
	1492	ME 483	DF 210400
	1492	ME 484	DF 210401
	1493	ME 485ME 486/1ME 486/2	DF 210402DF 210403DF 210404
	1493	ME 487/1ME 487/2	DF 210405DF 210406
	1493	ME 488	DF 210407
	1495	ME 199	DF 210105
	1500	ME 489	DF 210408
	1501	ME 200	DF 210106
	1502	ME 201	DF 210107
	1502	ME 202	DF 210108
	1506	ME 206	DF 210113
	1507	ME 207	DF 210114
1521	ME 519ME 520	DF 210440DF 210441	
Szentmiklós	1352	ME 490	DF 210409
	1446	ME 491	DF 210410
	1521	ME 335	DF 210248
	1521	ME 342	DF 210255
	1522	ME 343	DF 210256

7. sz. ábra

Az 1299. évi oklevél 1435. évi átírása (ME 336.)

Természetesen a Mohács előtti oklevelek gyűjteményébe más fondokból, állagokból is (káptalan hiteleshelyi levéltára, érsekség gazdasági levéltára stb.) kerültek 1526 előtti oklevelek. Az oklevelekben való kutatást regeszta-gyűjtemény segíti. Az összesen 65 darabot számláló Árpád-kori oklevelek bilingvis kiadásban olvashatók.²⁹ Napjainkban a 998 darab oklevelet számláló Mohács előtti gyűjtemény jelentős része restaurált, az állományvédelem jegyében elkészült az oklevelek digitális verziója is (DVD).

c) állag: Nagypréposti iratok II., 1579–1861

Ebben az irategyűttesben a jogbiztosító iratok, ingatlancserék, javak és haszonvételek bérleti szerződésai, úrbéri szerződések, kanonokok végrendeletei és hagyatéki ügyei stb. találhatóak. Ebből következően ezek között az iratok között térképek és tervrajzok is voltak, amelyeket külön gyűjteményben, a XV. 6. fondban helyeztek el. A c. állag mesterséges rendszerét 1860 körül alakította ki Zelenay Miklós, a hiteleshelyi levéltár hitese jegyzője, aki divisio-fasciculus-numerusba sorolta az iratokat. Rövid tárgykivonatot tartalmazó mutatókönyv (személy-, hely-, tárgy-) segíti a kutatást. Az alábbi birtokokra található források ebben az állagban:

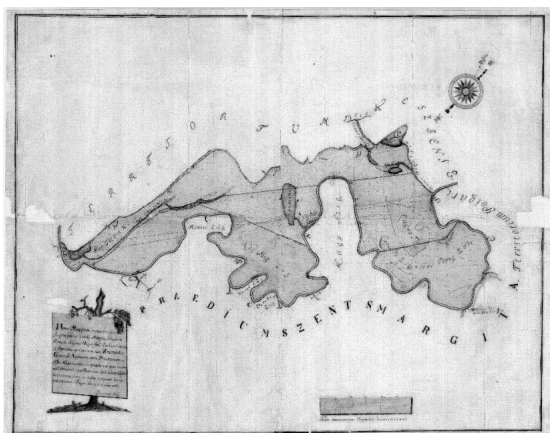
Divisio: Egyek³⁰

Divisio: Margita

Divisio: Polgár

²⁹ Kondorné, 1997.

³⁰ 1876-ban az újonnan létrehozott Hajdú vármegyéhez csatolták.

8. sz. ábra
Szentmargitpuszta térképe³¹

d) állag: Nagypréposti iratok III. Miscellanea, 1643–1928

A nagypréposti iratok I. (1805) és II. csoport (1860) kialakítása után is jelentős lajstromozatlan iratok maradtak a nagyprépost levéltárában. Ezek egy részét az állami levéltárban reponálták, amelyeket nem sikerült, azokból hozták létre ezt az állagot, és az iratokról darabjegyzéket készítettek. Ebben az állagban sem időrend, sem tárgyi csoportok nincsenek.

e) állag: Dékáni iratok, 1886–1892

A dékán-kanonok irányította a káptalan gazdasági ügyeit, felügyelte a birtokigazgatást végző jószágigazgató működését. Külön regisztratórája volt hivatalának, de csak hét év iratai maradtak fenn hiányosan, segédlet hiányában csak darabonként kutathatók.

f) állag: Káptalan jószágigazgatóságának iratai, 1886–1944

Ez hatalmas iratanyagot jelentett a 18. század végétől, de a II. világháborúban nagyon súlyos károsodás érte, alig maradt meg belőle valami. Az 1944 utáni időszak iratai az 1980-as évek végén még bekerültek a megyei levéltárba, de vegyesen szeminaryumi, plébániai iratanyaggal, amelyet még nem rendezett meg a levéltár az egyes fondokhoz, csak dobozjegyzék segíti a tájékozódást.

A levéltári iratanyag speciális forrástípusait jelentik a térképek. A káptalan magánlevéltárából kiemelt térképek között számos 18. századi kéziratos térkép található, melyek az egyházi birtokokra vonatkoznak, az adott falvak határának, belterületének sok esetben első térképes ábrázolásai.

³¹ MNL HML, XV. 1. b., 93.

2. sz. táblázat
A térképgyűjtemény káptalani birtokokra vonatkozó térképei³²

Sorszám	Cím	Készítő	Év	Méretarány	Méret/ szelvénytípus
Fkpt. mlt. ³³ 21.	[Egyek II. József-féle kataszteri felvétele]	[Sartory József ³⁴ ?]	[1788]	ma. n.	65 × 44 cm 33 × 23 cm 68 × 51 cm 3 szelvény
Fkpt. mlt. 22.	Delineatio possessionis Egyek cum omnibus suis appertinentiis	Wagner András	[1780]	100 bécsi öl = 16 mm	98 × 63 cm
Fkpt. mlt. 38.	[Praedium Kengyel, Folyás, Pelyhes]	[Mochy György?]	[1810]	100 bécsi öl = 26 mm	75 x 39 cm
Fkpt. mlt. 39.	Csege helység és Szentmargitapuszta között az Inta vize napkeleti partja lerajzolása	Szerző n.	[1798]	ma. n.	45 × 24 cm
Fkpt. mlt. 40.	Ductus metalis v. capituli Agriensis inter praedia Szentmargita... et Daraksa...	Reindl Ferenc comitatus Borsod jur. geometra; Másolat: Sexty András	1779 1798	100 bécsi öl = 11 mm	47 × 22 cm 2 példány
Fkpt. mlt. 41.	Geometrica delineatio controversiae oppidi Újváros et praedii Margita	Kovács György jur. geometra; Másolat: Zathureczky András	1780 1781	100 bécsi öl = 11 mm	50 × 30 cm 3 példány
Fkpt. mlt. 43.	Hanc mappam representaem plagam partis praedii Margita cinctam flumine Selypes, Bogárfok, Ludas et Pap-tava	Csiszár Mihály; Másolat: Főszí Márton	1781	100 bécsi öl = 26 mm	93 × 72 cm

³² Uo.

³³ Főkáptalani magánlevéltár térképei

³⁴ Bányamérnök, az egri püspöki/érseki uradalom mérnöke volt.

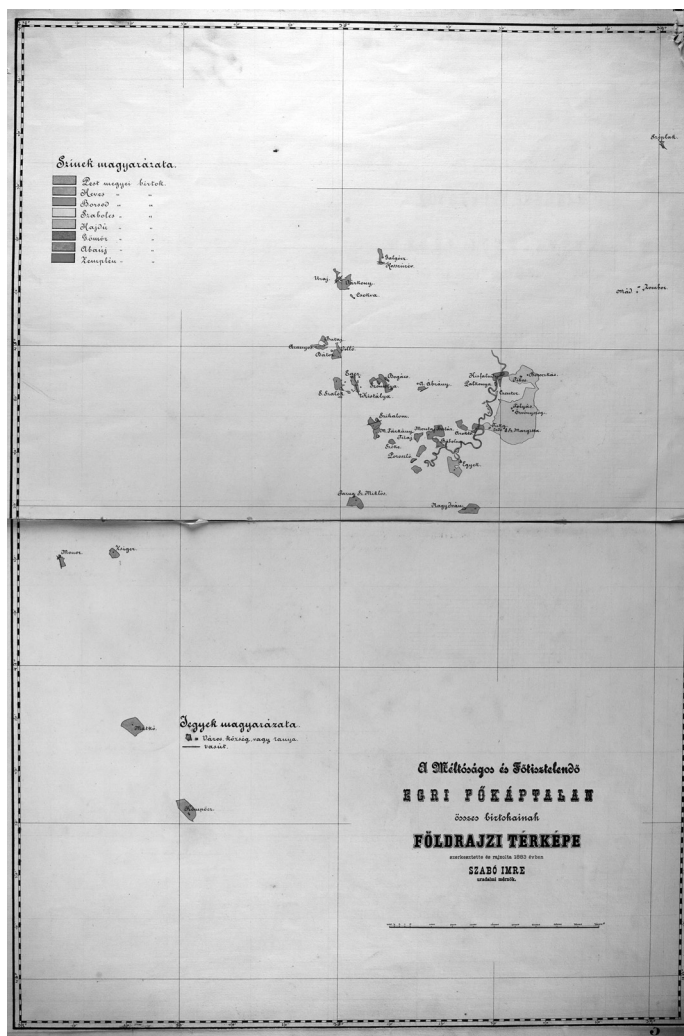
<i>Sorszám</i>	<i>Cím</i>	<i>Készítő</i>	<i>Év</i>	<i>Méretarány</i>	<i>Méret/ szelvényszám</i>
Fkpt. mlt. 44.	Planum ex hibens ratam in praedio Szentmargita, tabulas Biharienses, et prae- dium Kengyel fiók, pratam Pelyhes...	Fletter György; Másolat: Fletter György	1824 1826	100 [bécsi öl] = 17 mm	96 × 61 cm
Fkpt. mlt. 45.	[Szentmargitapuszta II. József-féle katasz- teri felvétele]	Schirmayer és Janoschka	[1788]	ma. n.	158 × 90 cm
Fkpt. mlt. 46.	Lásd a XV. 8. d. állagban (3., 4.)				
Fkpt. mlt. 48.	Praedium Tikos	Szerző n.	[1840]	ma. n.	41 × 25 cm
Fkpt. mlt. 49.	Vázrajz, A polgári 275. sz. tkvi betétben foglalt 8985., 8987., 8988., 8989. hrsz. ingatlanok megosztá- sáról	Ficzere László urad. mérnök	1941	1:2880	70 × 100 cm sokszorosí- tott
Fkpt. mlt. 50.	Örvényszögi gazda- ság térrajza	[Siskovits Károly?]	[1880]	100 [bécsi öl] = 26 mm	130 × 70 cm
Fkpt. mlt. 51.	A Szentmargitai Nagy-tanyához tar- tozó birtokok Térképe	Siskovits Károly urad. mérnök	188018 82	100 [bécsi öl] = 13 mm	94 × 82 cm
Fkpt. mlt. 82.	Az egri főkáptalan tiszapalkonyai és polgári parcellázásá- nak kataszteri térkép [és kiosztási föld- könyv] alapján	Szerző n.	1935	1:2880	60 × 80 cm sokszorosí- tott
Fkpt. mlt. 85.	[Vázrajz a polgári 9232., 9233. és 9255. hrs. ingatlanok fel- osztásáról, térkép alapján]	Mozer István mérnök	[1925]	ma. n.	64 × 52 cm 75 × 60 cm 2 szelvény

Sorszám	Cím	Készítő	Év	Méretarány	Méret/ szelvénytárak
Fkpt. mlt. 93. ³⁵	Egri főkapitány összes birtokainak földrajzi térképe. Csokva, Alsóábrány, Aranyos és Butaj, Ároktó, Bábolna, Bátor és Villó, Bogács, Eger és Kistálya, Eggerszalók és Tekseszalók, Egyek, Galgóca és Hosszúrév, Kisfalud és Palkonya, Kömpöc, Mád és Zombor, Matkó, Mezőtárkány és Szőke, Monor, Montaj és Batuz, Nagyvíván, Poroszló, Polgár (I–II). Szentmargita (1–4.), Széplak, Szihalom, Szomolya, Tarnaszentmiklós, Tikos és Borockás, Szilhát, Polgár-Tikos-Borockás-Szilhát, Tilaj és Szentistván, Várkony és Uraj	Szabó Imre urad. mérn.	1883	3600 org. V. = 130 mm és különféle	33 szelvény
Fkpt. mlt. 94.	Tiszapolgár város és környékének domborzati viszonyait feltűntető átnézeti térképe	Szerző n.	1896	100 [bécsi] öl = 7 mm	74 × 64 cm
Fkpt. mlt. 103.	Szentmargita pusztához tartozó tukaszilági, margitaerdői és nagytanyai gazdaságok vázlatos helyzeti rajza	Timon Béla urad főmérn.	1904	400 öl = 1” [hüvelyk]	42 × 34 cm
Fkpt. mlt. 109.	Szentmargitai uradalomhoz tartozó Cserepes-ér, Parassaszél, Szandalik-halom és Szandalik-zug birtok részek helyzeti rajza	Gremesberger Rezső urad. vízmester	1898	40 öl = 1” [hüvelyk]	98 × 34 cm
Fkpt. mlt. 119.	[A Tisza térképe Egyek és Dorogma mellett.]	Katona Sándor kir. főmérn.	1898	1:2880	75 × 42 cm

Sorszám	Cím	Készítő	Év	Méretarány	Méret/ szelvényszám
Fkpt. mlt. 120.	A tiszapolgár-nyíregyházi helyi érdekű vasút tikosi és borocskási részének helyszínrajza	[Timon Béla]	[1901]	400 öl = 1” [hüvelyk]	28 × 34 cm
Fkpt. mlt. 148.	Az alsó-szabolcsi, közép-tiszai és berettyó-körösi vízszabályzó és ármentesítő társulatok között megállapított közös határvonalak térrajza	szerző n. Kiadó: Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. [Bp.]	1892	1:250 000	42 × 34 cm nyomtatott
Fkpt. mlt. 162.	Az egri főkaptalani uradalom szentmargitapusztai kerületének térképe	Szerző n.	[1900 körül]	200 [bécsi] öl = 1” [hüvelyk]	136 × 98 cm nyomtatott
Fkpt. mlt. 165.	[Tikos tanya és Nagyborockás mezőgazdasági térképe.]	Szerző n.	[1935]	ma. n.	57 × 54 cm 2 példány- nyomtatott
Fkpt. mlt. 168.	Az egri főkaptalan Polgár községtől délre fekvő birtokának átnézeti térképe	Szerző n.	év n.	200 [bécsi] öl = 1” [hüvelyk]	148 × 141 cm nyomtatott
Fkpt. mlt. 169.	Helyszínrajz tervezett árkokról [Polgár, Szentmargita]		1940	500 [bécsi] öl = 1” [hüvelyk]	57 × 41 cm nyomtatott
Fkpt. mlt. 171.	[Polgár határának térképe, Bödönháti tanya]	Répássy László urad. mérn. Siskovits Mihály urad. mérnök	1890 1894	200 [bécsi] öl = 1” [hüvelyk]	50 × 37 cm
Fkpt. mlt. 172.	A Polgári Folyás és Szentmargitapuszta bérletterve	Lipkos József urad. főmérnök	1871	100 [bécsi öl] = 7 mm	78 × 61 cm

³⁵ Lásd https://mnl.gov.hu/mnl/hml/hirek/a_meltosagos_es_fotisztelendo_egri_fokaptalan_osszes_birtokainak_terkepalbuma_1884 Letöltés: 2020. 03. 21.

9. sz. ábra
Egri főkáptalan összes birtokainak földrajzi térképe borítója³⁶

10. ábra

³⁶MNL HML, XV. 1. b. Egri Főkáptalan Magánlevéltára térképei, 93.

**Egri főkaptalan
összes birtokainak
földrajzi térképe³⁷**

A kataszteri térképek – a mai közigazgatási beosztás szerint – külön állagban találhatóak:³⁸

	<i>Cím:</i>	<i>Év:</i>	<i>Szelvénytípus:</i>
1.	Egyek kataszteri térképe	1913	31 szelvény
2.	Polgár kataszteri térképe	[1891]	16 szelvény
3.	Polgár kataszteri térképe	1916 I.	
4.	Polgár kataszteri térképe	1916 II.	

Ssz.	<i>Cím</i>	<i>Készítő</i>	<i>Készítés ideje</i>	<i>Terje- delem</i>
74.	Pusztaszentmargitai (Polgári) templom tervrajzai	Wind István, Szilvássy	1884 1892	13 lap
122.	Beregszászi római katolikus templom átalakításának tervei	Kronovetz György építész és Strohmajer Máté	1820 körül	3 lap
123.	Plan deren Haus Gründen zu Szatmár für eine Bischöfliche neue Einrichtung	Szerző n.	1803	
124.	Aufriss eines neu zu erbauenden bischöflichen Residenz gebäudes in Szatmár	Franz Powolnibauleiter in Erlau	1805	4 lap
125.	Project einer neu zu erbauenden Bischöflichen Residenz in Szatmár	Joseph Bittheuser Architekt bei der Familie Grafen von Károlyi	1803	4 lap
126.	Project der neu zu erbauenden bischöflichen Residenz in Szatmár	Peinlich Zsigmond Mauermeister in Szatmár	1804	2 lap

3. sz. táblázat

Az érseki és a káptalani magánlevéltárból kiemelt tervekben megtalálható beregi, szabolcsi és szatmári tervrajzok³⁹

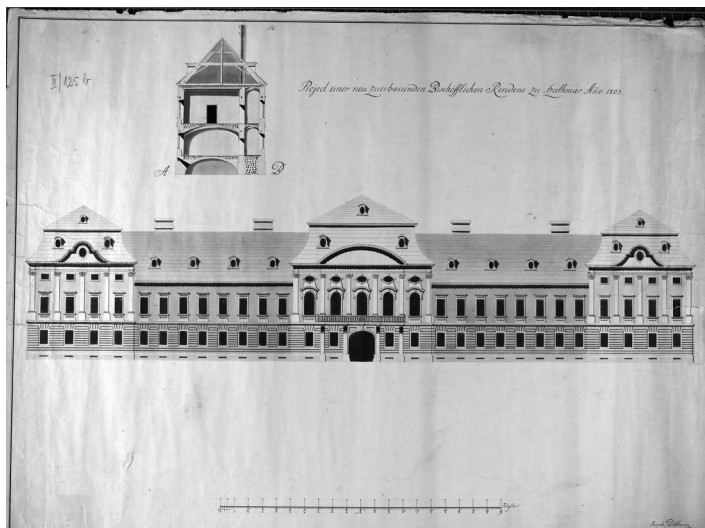
³⁷ Uo.

³⁸ MNL HML, XV. 8. d. Hajdú-Bihar megyei kataszteri térképek, 1913–1916.

³⁹ Uo. XV. 6. b. Egri Érsekség Gazdasági Levéltárának és az Egri Főkáptalan Magánlevéltárának tervrajzai, 1775–1936. (a továbbiakban XV. 6. b.) Az egri egyházmegye 1804. évi három részre történő osztásakor, a kassai és a szatmári püspökség alapításakor a leválasztható iratokat az egyházmegye átadta a két új püspökségnek, de maradtak olyan külön kezelt iratok, pl. a tervrajzok, amelyek a szatmári püspökség területén található épületekre vonatkoznak. Ezeket is felsoroljuk itt.

⁴⁰ egri építész

Ssz.	Cím	Készítő	Készítés ideje	Terjedelem
127.	Pfarrkirche in Szatmár, an welcher das Sanctuarium zu erweitern ist	Peinlich Zsigmond Maurermeister in Szatmár	1803	
128.	Project und faccattie, neu zu erbauendes Haus für den Rector Chori und Sacristanisten in Szatmár	Peinlich Zsigmond	1803–1804	2 lap
129.	Project eines neu zu erbauenden Seminars auf einem Stock in Szatmár	Josep Bittheuser	1803	3 lap
190.	Bagotaháti juhodályból átalakítandó ököristálló tervrajza	Márkus István építő	1897	
191.	Bagotaháti ököristálló magtárrá leendő átalakítási terve	Márkus István építő	1897	
206.	Fövenyesháti tisztilak terve	Wind István okl. ép. m.	1895	
207.	Egerszalóki és borockási tisztilak	Wind István okl. ép. m.	1896	
208.	A folyási tisztilak alaprajza és kitoldási terve	szerző n.	év n.	
214.	Fövenyesháti tisztilak terve	Wind István okl. ép. m.	1894	4 lap
215.	Bagotaháti cselédház terve	Márkus I. építő	1897	

Az 1800-ban fejezt le tempium teljes helyreállítása csak 1839–1840-ban valósult meg, tiszti Albin beregszászi káplán tervei alapján.

⁴² A 19. század első felének építész. Több helyen alkotott: Debrecen, Eger, Nagyvárad, Pétervársára.

⁴³ A Károlyi család uradalmi építész, az 1780-as évektől az 1828. évi haláláig Nagykárolyban élt.

⁴⁴ Joseph Bittheuser terveinek kivitelezője volt.

11. sz. ábra

A szatmári püspöki palota terve⁴⁵

1950-ben a levéltári törvényerejű rendelet kettős kezelés alá helyezte a hiteleshelyi levéltárakat, amely a Levéltárak Országos Központja felügyeletét is jelentette. Ez 1957. szeptember 3-án megszűnt, és október 15-én az egyházmegye átadta az egri káptalan hiteleshelyi levéltárát az Egri Állami Levéltárnak.⁴⁶ 1950-ben a LOK, majd a Művelődésügyi Minisztérium Levéltári Főosztálya felügyeleti jogot gyakorolt az egyházi, mint nemzeti érdekű magánlevéltárak fölött. Miután az egri érseki palota egyik szárnyát – amelyben az érseki gazdasági levéltár és a káptalani magánlevéltár iratanyagát őrizték – az Eger-Gyöngyösvideki Állami Pincegazdaság „bérbe vette”, 1962-ben az érsekség a két levéltárat felajánlotta az Egri Állami Levéltárnak örök letétként, a tulajdonjog fenntartásával.⁴⁷ 1995-ben ezt a szerződést megújították, módosították. Így kerültek tehát a káptalani iratok a Heves Megyei Levéltárba, és vagyunk őrzői, kezelői mind a mai napig Északkelet-Magyarország történelmi hagyatéka egy részének.⁴⁸

⁴⁵ MNL HML, XV. 6. b. 125.

⁴⁶ Uo. VIII. 702. a. A Heves Megyei Levéltár ügyviteli iratai, 190/1957.

⁴⁷ Uo. 8/1962., 65/1962.

⁴⁸ Uo. 342/1995.

